

Talousarvion laadintaohjeet vuodelle 2024 ja taloussuunnitelma 2025 – 2026

Sisällys

1.	LIMINGAN KUNNAN STRATEGISET LÄHTÖKOHDAT	3
2.	TALOUSARVION JA TALOUDENSUUNNITELMAN LÄHTÖKOHDAT	5
3.	TALOUSARVIO RAAMI VUODELLE 2024	7
3.1.	Toimintatuotot ja toimintakulut	8
3.2.	Henkilöstökulut	8
3.3.	Verorahoitus ja valtionosuudet	8
3.4.	Kunnan alustava tuloslaskelma ja rahoituslaskelma vuosille 2024 – 2026	10
4.	HALLINTOKUNTIA SITOVA TALOUSRAAMI VUODELLE 2024	12
5.	BUDJETOINTIOHJELMA	12
6.	TALOUSARVION SUUNNITTELUYÖPAJAT	12
7.	TALOUSARVIOESITYKSEN TEKEMINEN	13
7.1.	Talousarvio ja -suunnitelma 2024-2026	13
7.2.	Strategiset menestystekijät ja palvelualuekohtaiset toimintaohjelmat	13
7.3.	Riskienarviointi	14
7.4.	Henkilöstösuunnittelu	14
7.5.	Investoinnit	15
7.6.	Investointisuunnitelman perustelut	15
7.7.	Määrärahojen esittämistarkkuus	15
7.8.	Esitysten palauttaminen	15
	Liite 1. Strategiset tavoitteet ja mittarit	17
	Liite 2. Mallilomake talousarviotekstejä varten	21
	Liite 3. (kartoituksen tekemiseen erillinen Excel -pohja)	24
	Liite 4. Henkilöstösuunnitelma	25

1. LIMINGAN KUNNAN STRATEGISET LÄHTÖKOHDAT

Limingan kunta on päivittänyt kuntastrategian ja se on hyväksytty valtuustossa 13.6.2018. Vuoden 2024 talousarvio ja vuosien 2025-2026 taloussuunnitelma pohjautuu Limingan kuntastrategiaan vuosille 2022 - 2025. Valtuuston asettamat mittarit ovat liitteenä (Liite 1).

Limingan kunnan perustehtävät

Limingan kunta kansainvälisyyttä ja digitalisaatiota, edistää kuntalaisten hyvinvointia sekä terveyttä ja vahvistaa kunnan elinvoimaa, kuntalaisvaikuttamista ja - osallistamista. Tavoitteena on olla luontomatkailun kärkikohde Pohjois-Suomessa. Tarjolla on laadukkaat ja monipuoliset liikunta ja vapaa-ajan harrastusmahdollisuudet. Tavoitteena on riittävä tontti tarjonta yritysten ja asukkaiden tarpeisiin.

Kunnan strategia on päivitetty vuoden 2022 aikana.

Limingan kunnan visio 2025

Hyvä, parempi, Liminka!

Limingan kunnan arvot ja lupaukset

Teemme yhdessä, uskomme omaan tekemiseen, uudistumme ja kokeilemme rohkeasti.

Teemme yhdessä

Toimintamme pohjautuu kumppanuuteen ja verkostoihin

Toimimme mahdollistajana ja kumppaniemme menestys on meidän menestys

Luomme yhdessä avointa, luottamuksellista ja kannustavaa ilmapiiriä

Uskomme omaan tekemiseen

Olemme yhdessä ylpeitä kunnastamme ja uskomme siihen, mitä teemme

Päätäjinä ja työntekijöinä sitoudumme vetovoimaisen kuntakuvan vahvistamiseen

Uudistumme ja kokeilemme rohkeasti

Ymmärrämme muutoksen välttämättömyyden maailman muuttuessa

Rohkaisemme avoimeen keskusteluun ja tuemme uusia toimintatapoja

Kokeilemme uusia toimintatapoja ja olemme entistä ketterämpiä

2. TALOUSARVION JA TALOUDENSUUNNITELMAN LÄHTÖKOHDAT

Kuntalain 110 §:n mukaan valtuuston on hyväksyttävä talousarvion yhteydessä kolmea tai useampaa vuotta koskeva taloussuunnitelma, jonka ensimmäinen vuosi on talousarviovuosi.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Talousarvion määrärahat ja tuloarviot budjetoidaan bruttomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Vuoden 2024 talousarvion yhteydessä kunnanvaltuusto hyväksyy myös kuntalain edellyttämät konsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelmaa laadittaessa tulee huomioida strategia-talon kaikki elementit:

- Elinvoimainen kuntaympäristö
- Maankäyttö ja kuntakuva
- Hyvinvoivat kuntalaiset
- Talouden tasapaino ja johtaminen

Korona-epidemian aiheuttama poikkeustilanne on vaikuttanut voimakkaasti vuosina 2020 - 2022 kuntien toimintaan ja talouteen. Lisäksi Venäjän hyökkäys Ukrainaan vuoden 2022 alussa on aiheuttanut talouteen merkittäviä epävakautta lisääviä elementtejä, kuten hintojen ja rahoitusmenojen voimakasta kasvua, sekä tilausviiveitä pitkien toimitusketjujen tuotteisiin. Kunnan toimintaa kaikista voimakkaimmin muokannut muutos on kuitenkin Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyminen 2023 alussa, jolloin terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palvelut siirtyivät hyvinvointialueiden hoidettavaksi. Hallitusneuvottelut käynnistyivät 2.5.2023 ja uuden hallituksen haasteena tulee olemaan julkisen alijäämän taittaminen kuudella miljardilla eurolla tämän vaalikauden aikana. Toimenpiteet kuuden miljardin osalta tarkoittaa käytännössä noin 4 miljardin säästötoimenpiteitä ja työllisyyden vahvistamista kahden miljardin euron edestä. Valtion säästötoimien tarkemmista kohteista kuullaan myöhemmin, mutta varmuudella voidaan todeta, että osa niistä tulee kohdistumaan myös kuntatalouteen. Kuntien talouteen kohdistuu myös riskejä hyvinvointialueiden suunnalta, sillä mikäli ne eivät pääse niille asetettuihin taloudellisiin tavoitteisiin, riskinä on kuntien valtionosuuk-sien siirtyminen hyvinvointialueiden toimintojen rahoittamiseen.

Talousarvion valmistelun yhteydessä on suunniteltu käynnistettävän talouden tasapainotusohjelma, jonka tavoitteena on noin 1,5 miljoonan euron tehostamistoimenpiteiden löytäminen vuosien 2024-2026 aikana. Paine säästötoimille muodostuu kahden edellisen vuoden voimakkaasta menokasvusta sekä verotulotason romahtamisesta vuoden 2023 verohäntien poistumisen jälkeen. Talouden tasapainoon tähtäävistä toimenpiteistä päätetään myöhemmin vuoden 2024 ja vuosien 2025 ja 2026 talousarvioiden laatimisen yhteydessä.

3. TALOUSARVIO RAAMI VUODELLE 2024

Vuoden 2024 talousarvion valmistelussa huomioon otettavat asiat:

- Jokaisen toimintayksikön on huolehdittava, että toiminta ja siihen liittyvät rahoitustarpeet eivät kasva kestävästi ja niiden tehokkuutta ja vaikuttavuutta seurataan suhteessa toiminnan kokonaismenoihin. Väliaikainen paine kunnan palveluiden lisäämiseen pyritään ensisijaisesti kattamaan ostopalveluita lisäämällä.
- Talousarvion laadinnassa huomiota tulee kiinnittää erityisesti tulopohjan vahvistamiseen (väestönkasvu sekä elinkeinojen ja työpaikkojen vahvistaminen/mahdollistaminen).
- Talouden pitäminen tasapainossa tulevina vuosina edellyttää palvelutuotantoon uudistuksia jatkuvan parantamisen hengessä ja toiminnan tehostamista joka päivä paremmaksi.
- Talous tulee pitää tasapainossa tulevina vuosina, jotta tilikauden yli-/alijäämä pysyy nolla tasolla tai on hieman ylijäämäinen.
- Talousarviota ja taloussuunnitelmaa laadittaessa on otettava huomioon poikkeustilanteen taloudelliset vaikutukset sekä muut toiminnalliset ja lakisääteiset muutokset.
- Investointien omarahoitus pyritään saamaan mahdollisimman korkealle ja investointeja toteutetaan harkitusti. Investointimenojen kokonaismäärä pyritään pitämään kunnan vuosikatteen tasolla, jolloin investointeihin ei tarvitse ottaa uutta lainarahoitusta. Investoinneissa painopistettä siirretään tuotannollisiin, tulopohjaa vahvistaviin investointeihin.

Tavoitteena on kunnan talouden pitäminen tasapainossa koko suunnittelukauden ajan. Suunnitelmavuosille talousarvio tulee laatia siten, että talous on tasapainossa. Vuosi 2022 päättyi 1 349 091 euroa ylijäämäiseksi samoin vuosi 2021 oli ylijäämäinen 236 568 euroa. Vuodet 2020 - 2022 poikkesivat tulojen ja menojen osalta merkittävästi muista vuosista koronaepidemiasta ja Euroopan alueella käydystä sodasta johtuen, joten vertailu edellisiin vuosin nähden on vaikeaa. Perusturvapalveluiden siirtyminen hyvinvointialueelle vuoden 2023 alussa tekee koko kunnan vertailun edellisiin vuosiin nähden täysin mahdottomaksi ja vuonna 2023 maksettavat 2022 verovuoden jäännösverot vaikeuttavat vielä tulevinakin vuosina seuranta.

Kuntalain 110 § mukaan taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan. Jos alijäämää ei kateta määräajassa, voidaan käynnistää arviointimenetely. Tulevien vuosien alijäämäiseksi ennakoitujen tilinpäätösten johdosta kunnassa käynnistetään talouden tasapainotusohjelma, jonka tavoitteena on saada kunnan talous tasapainoon taloussuunnittelukauden 2024-2026 aikana. Talousarvion laatiminen voidaan aloittaa ilman päätöstä talousarvioraamista. Talousarviota laadittaessa on otettava huomioon tässä talousarvion laadintaohjeessa mainitut seikat.

3.1. Toimintatuotot ja toimintakulut

Maksut ja taksat pitää käydä huolella läpi ja tehdä niihin mahdolliset tarkistukset.

Koska talouden tasapaino on yksi talousarviovalmistelun tärkeimmistä teemoista, toimialojen tulee selvittää talousarviovalmistelun yhteydessä tulevien muutosten toiminnalliset ja taloudelliset vaikutukset toimialan resursointiin. Toiminnan volyymien kasvun tulee aina johtaa aiempaa taloudellisesti tehokkaampaan ja vaikuttavampaan lopputulokseen suhteutettuna yksikkökustannuksiin. Hallintokunnilta pyydetään talousarviovalmistelun pohjaksi näkemystä niistä toimenpiteistä, joilla hallintokunta pystyy toteuttamaan toimintamenot talousarvion 2023 tasolla. Toimenpiteiden alustavia vaikutuksia käsitellään raamin käsittelyn yhteydessä.

3.2. Henkilöstökulut

Kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus KVTES 2022–2025 on ollut voimassa 1.5.2022–30.4.2025. KVTES:n palkankorotusten myös henkilöstökustannukset kasvavat 2023 kunta-alalla yhteensä 4,85 % ja 2024 vuonna 2,99 %. Henkilöstömenojen kasvun pitäminen hallinnassa edellyttää muita toimintaa tehostavia toimenpiteitä, jotka voidaan kytkeä osaksi talouden tasapainottamisohjelmaa.

Laadintaohjeen suunnittelun yhteydessä on arvioitu, että henkilöstömenojen kasvu täytyy pyrkiä pitämään 3,00 % tasolla vuonna 2024, jotta kunnan alijäämä ei muodostu liian suureksi. Tämä on tärkeää, sillä kunnan väestömäärä ei ole olennaisesti kasvanut vuosien 2021–2022 aikana, vaikka henkilöstömenojen kasvu on ollut nopeaa: 2021: +11,3 % ja vuonna 2022 +8,3 %. Hallintokuntia velvoitetaan tarkistamaan talousarvion henkilöstösuunnittelun yhteydessä seuraavat asiat:

- Yksiköiden tulee tarkastaa vakituisten henkilöiden tietojen oikeellisuus.
- Lisäksi yksiköiden tulee budjetoida määräaikaisten ja sijaisten palkkamäärärahat. Määräaikaiset tehtävät tulee esittää henkilöstösuunnitelmassa ja budjetoidun palkkasumman on vastattava tätä esitystä. Mahdolliset henkilöstömuutokset sekä eläköitymiset tulee ottaa huomioon palkkasummien budjetoinnissa.
- Esimiehet syöttävät palkat ja palkkiot erillisen ohjeen mukaisesti.

3.3. Verorahoitus ja valtionosuudet

- Kunnallisvero on arvioitu 21,5 prosentin pohjalta, josta maakuntauudistuksen yhteydessä on leikattu 12,64 %. Kunnan tuloveroprosentti on 8,86 %, joka veromenettelylain 22.7.2022 muutoksen (tuloveroprosentti ilmoitetaan verohallinnolle kymmenesosan tarkkuudella) johdosta on laskettu nostettavan tasoon 8,90 % vuodelle 2024.
- Kiinteistövero; Vakituinen asunto 0,94 %, yleinen 0,43 %, vapaa-ajan asunto 1,03 %, rakentamaton rakennuspaikka 3,0 %, voimalaitos 3,10 %.

Oletusarvona on, että mahdolliset verotuksessa tapahtuvat muutokset kompensoidaan täysimääräisesti valtionosuuksien kautta. Yhteisöveroa arvioidaan kertyvän nykyisellä jako-osuudella kunnille tilitettävästä yhteisöverosta. Vuoden 2021 tasoon nähden kunnille kohdistettava yhteisövero on pienentynyt 46,1 %.

Työttömyysaste Limingassa on maaliskuun työllisyyskatsauksessa (Työllisyyskatsaus, maaliskuu 2023, www.ely-keskus.fi) 6,4 % ja työttömiä työnhakijoita 285, joista lomautettuja 60. Limingan työllisyystilanne on hyvä suhteessa naapurikuntien työllisyystilanteeseen ja hyvä suhteessa koko Pohjois-Pohjanmaan tilanteeseen yhteensä (työttömyysaste 10,9 %). Työllisyystilanne Limingassa on maaliskuussa Pohjois-Pohjanmaan alhaisin. Muihin kuntiin verrattuna hyvästä tilanteesta huolimatta työllisyystilanne on heikentynyt edellisen vuoden vastaavaan aikaan nähden (2022/3: 5,4 työttömyys-%).

3.4. Kunnan alustava tuloslaskelma ja rahoituslaskelma vuosille 2024 – 2026

Tuloslaskelma	TP 2022	TA 2023	TA 2024	TS 2025	TS 2026	Muutos €	Muutos %
Limingan kunta ulkoiset	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	TA2023-TA2024	ENN2023-TA2024
Varsinainen toiminta							
Toimintatuotot							
Myyntituotot	3 571	700	714	721	728	14	2 %
Maksutuotot	2 253	1 048	1 069	1 080	1 090	21	2 %
Tuet ja avustukset	2 542	1 043	1 043	1 043	1 043	0	0 %
Muut tuotot	1 620	2 271	2 271	2 271	2 271	0	0 %
Toimintatuotot yhteensä	9 986	5 061	5 097	5 115	5 133	36	1 %
Valmistus omaan käyttöön	144	180	150	150	150	-30	-17 %
Toimintakulut							
Henkilöstökulut	-36 415	-26 329	-27 119	-27 390	-27 664	-790	3 %
Palvelujen ostot	-28 299	-9 230	-9 415	-9 556	-9 699	-185	2 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 604	-3 290	-3 356	-3 406	-3 457	-66	2 %
Avustukset	-1 990	-1 154	-1 177	-1 195	-1 213	-23	2 %
Muut toimintakulut	-2 729	-2 435	-2 484	-2 521	-2 559	-49	2 %
Toimintakulut yhteensä	-74 037	-42 437	-43 550	-44 068	-44 592	-1 113	3 %
Toimintakate	-63 907	-37 196	-38 303	-38 803	-39 309	-1 107	3 %
Verotulot	39 187	21 414	20 700	21 600	22 500	-714	-3 %
Valtionosuudet	29 200	20 270	20 180	20 180	20 180	-90	-0,44 %
<i>Verorahoituksen kasvu</i>							
Rahoitustulot ja -menot							
Korkotulot	7	30	30	20	20	0	0 %
Muut rahoitustulot	53	31	15	15	15	-16	-52 %
Korkokulut	-177	-300	-450	-550	-550	-150	50 %
Muut rahoituskulut	-6	-5	-10	-4	-4	-5	100 %
Vuosikate	4 358	4 244	2 162	2 458	2 852	-2 082	-49 %
Poistot ja arvonalentumiset							
Suunnitelman mukaiset poistot	-4 192	-4 031	-4 100	-4 200	-4 100	-69	2 %
Lisäpoistot	0						
Arvonalentumiset							
Tilikauden tulos	165	212	-1 938	-1 742	-1 248	-2 150	-1014 %
Poistoeron lis. (-) tai väh. (+)	984						
Varausten lis. (-) tai väh. (+)	200						
Tilikauden yli-/alijäämä	1 349	212	-1 938	-1 742	-1 248	-2 150	-1014 %
Tavoitteet ja tunnusluvut							
Toimintatulot/toimintamenot, %	13,5	11,9	11,7	11,6	11,5		
Vuosikate/poistot, %	104,0	105,3	52,7	58,5	69,6		
Vuosikate poistonalaisista investoinneista, %	194,1	0,0	0,0	21,0	208,2		
Vuosikate e/asukas	426	412	209	237	274		
Kertynyt ylijäämä	10 304	10 516	8 578	8 774	7 526		
Kertynyt ylijäämä e/asukas	1 006	1 022	830	846	723		
Asukasluku	10 241	10 291	10 331	10 371	10 411		

Rahoitusosa, 1 000 €	TP 2022 1 000 €	TA 2023 1 000 €	TA 2024 1 000 €	TS 2025 1 000 €	TS 2026 1 000 €	Muutos € TA2023-TA2024	Muutos % TA2023-TA2024
Toiminnan rahavirta							
Vuosikate	4 358	4 244	2 162	2 458	2 852	-2 082	-49 %
Tulorahoituksen korjauserät	-356	-425	-425	-425	-425	0	0 %
Investointien rahavirta							
Investointimenot	-5 218	-6 188	-4 090	-7 045	-3 590	2 098	-34 %
Rahoitusosuudet investointeihin	631	1 091	325	1 275	225	-766	-70 %
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	408	125	125	125	125	0	0 %
Toiminnan ja investointien rahavirta	-178	-1 154	-1 903	-3 612	-813	-749	65 %
Rahoituksen rahavirta							
Antolainauksen muutokset							
Antolainasaamisten lisäykset	0	0	0	0	0	0	-
Antolainasaamisten väh.	182	5	5	5	5	0	0 %
Lainakannan muutokset							
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	5 000	4 549	5 299	6 925	4 208	750	16 %
Pitkäaikaisten lainojen väh.	-2 800	-3 400	-3 400	-3 400	-3 400	0	0 %
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-5 009	0	0	0	0	0	-
Muut maksuvalmiuden muutokset	1 770	0					
Rahoituksen rahavirta	-857	1 154	1 904	3 530	813	750	65 %
Rahavarojen muutos	-1 034	0	0	0	0	0	-
Rahavarat 31.12.	3 184	3 184	3 184	3 184	3 185	0	0 %
Rahavarat 1.1.	4 219	3 184	3 184	3 184	3 184	0	0 %
Tavoitteet ja tunnusluvut							
Toiminnan ja investointien rahavirta	-178	-1 154	-1 903	-3 612	-813		
Lainanhoitokate	1,5	1,2	0,7	0,8	0,9		
Kassan riittävyys, pv	14	22	23	21	22		
Investointien tulorahoitusprosentti	95,0	83,3	57,4	42,6	84,8		

4. HALLINTOKUNTIA SITOVA TALOUSRAAMI VUODELLE 2024

Valtuusto hyväksyy talousarviossa sitovat toiminnan ja talouden tavoitteet sekä niiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot, liikelaitoksen talousarvion sitovat erät ja liikelaitoksen sitovat toiminnan ja talouden tavoitteet sekä kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Valtuusto päättää talousarvion hyväksymisen yhteydessä, miten talousarvio ja sen perustelut sitovat kunnan viranomaisia. Kunnanhallitus voi päättää sellaisen maksun suorittamisesta, joka on kuntaa sitova ja kiireellisesti maksettava, vaikka tarkoitukseen ei ole määrärahaa käytettävissä. Kunnanhallituksen on viipymättä tehtävä valtuustolle esitys määrärahan myöntämisestä tai korottamisesta. Peruskunnan hallintokuntien valtuustoon sitova määräraha on toimintakate (tulot – menot). Liikelaitosten valtuustoon sitova taso on liikeylijäämä (+)/-alijäämä (-).

5. BUDJETOINTIOHJELMA

Budjetointi tehdään Opiferus taloussuunnittelu -ohjelmaan. Talousarviopohja rakennetaan olemassa olevaan organisaatiopohjaan huomioiden päätetyt organisaatiomuutokset. Palvelualueiden tulee ilmoittaa sekä organisaatiomuutoksesta, että muista tarpeista johtuvat muutokset kustannuspaikkahierarkian rakenteeseen (kustannuspaikat, toiminnot) talouspalveluun heti talousarviovalmistelun alkaessa.

Investointisuunnitelma laaditaan keskitetysti konsernipalveluiden toimesta Opiferuksen taloussuunnittelu -ohjelmaan. Talouspalvelut järjestävää syksyllä budjetointityöpajoja, jotka sisältää mm. uuden Opiferus taloussuunnittelujärjestelmän koulutukset ja muut talousarvion laadintaan liittyvät ohjeistukset.

6. TALOUSARVION SUUNNITTELUKYÖPAJAT

Talousarvion suunnittelutyöpajat järjestetään seuraavasti:

- 28.8.2023
- 30.8.2023
- 8.9.2023

7. TALOUSARVIOESITYKSEN TEKEMINEN

7.1. Talousarvio ja -suunnitelma 2024-2026

Kuntalain mukaan valtuuston on hyväksyttävä talousarvion yhteydessä kolmea tai useampaa vuotta koskeva taloussuunnitelma, jonka ensimmäinen vuosi on talousarviovuosi. Käyttötalouden taloussuunnitelma tehdään kolmeksi vuodeksi ja investointisuunnitelma viideksi vuodeksi.

Vuosien 2025–2026 taloussuunnitelman rakenne on samanlainen kuin talousarvionkin, ja se sisällytetään samaan julkaisuun kuin vuoden 2024 talousarvio.

Talousarvio ja -suunnitelma vuosille 2024 – 2026 sisältää:

- käyttötaloussuunnitelman
- investointisuunnitelman
- henkilöstösuunnitelman
- strategiasta johdetut mittarit ja tavoitteet

7.2. Strategiset menestystekijät ja palvelualuekohtaiset toimintaohjelmat

Toimialojen sitovat tavoitteet on johdettava valtuustotason strategisista tavoitteista. Jokaisesta tavoitteesta on muodostettava toiminnan sisältöön pureutuvia mittareita, joka kuvaavat konkreettisia asioita strategisten mittareiden eri näkökulmista (**liite 1**).

Talousarviotekstit esitetään liitteenä olevan mallilomakkeen mukaisesti (**liite 2**). Lähtökohtana esityksille on toimintaympäristöanalyysi, jossa esitetään tulosaluetta koskevat valtakunnallisen tason linjaukset ja oman toimintaympäristön muutokset. Tavoitteissa esitetään kuntastrategiaa tukevat keskeiset tulosalueen tavoitteet ja niitä kuvaavat mittarit. Edellisen vuoden tapaan laaditaan palvelujen järjestämissuunnitelma, jossa esitetään tulosalueen palvelukokonaisuuksina (esim. sivistyspalveluissa varhaiskasvatus, perusopetus, keskiasteen koulutus, kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut jne.), arvio palvelutarpeesta (tarve kasvaa, vähenee, pysyy entisellään/samana), oman tuotannon osuus (%), ostopalvelut (%), keneltä: esim. muut kunnat, yksityiset palvelujen tuottajat jne.), hankintatapa (esim. ostopalvelu tai palveluseteli), hankintatavan muutokset suunnitelmakaudella ja talouden tasapainottamisohjelman toimenpiteet. Talousarvioesitys sisältää myös riskienhallinnan kuvauksen (merkittävimmät riskit ja niiden hallintamekanismit, riskienhallintatyökalun (**liite 3**) pohjalta).

Riskienhallintatyön edelleen kehittämiseksi kukin palvelualue tekee riskienarvioinnin ja laatii riskienhallintasuunnitelman niin, että strategiset, toiminnalliset, taloudelliset ja vahinko- ja turvallisuusriskit tulevat kattavasti huomioiduksi. Lisäksi näille riskeille määritellään vastuuhenkilö ja torjuntakeinot, sekä arvioidaan riskien vaikutusta ja todennäköisyyttä. Riskienhallinta on järjestelmällisiä menettelyjä, joiden avulla tunnistetaan ja arvioidaan kuntakonsernin toimintaan liittyviä riskejä sekä määritellään toimintatavat riskien hallitsemiseksi, valvomiseksi ja säännönmukaiseksi raportoimiseksi. Tavoitteena tällä työllä on, että riskienhallinnan osaaminen lisääntyy ja samalla myös tiedostetaan, että riskienhallintaan liittyviä asioita tulee

huomioida kaikessa päätöksenteossa. Vuoden 2024 talousarvion laadinnan yhteydessä kaikki hallintokunnat laativat oman toimialansa riskienhallintasuunnitelman ja tämä käsitellään talousarvion yhteydessä hallintokunnissa (lautakunnat/johtokunnat).

7.3. Riskienarviointi

Talousarvion laadinnan yhteydessä tehdään riskienarviointi hallintokuntatasoisesti erillisen riskienarviointityökalun avulla. Riskienarvioinnissa otetaan kantaa toimintaympäristöön, hallintomalliin ja johtamiseen, palvelujen kehittämiseen, toimintaan, henkilöihin, juridisiin asioihin, palveluntuotantoon, toimitiloihin, koneisiin ja kalustoon, toimintaympäristöön, talouden tasapainoon ja rahoitukseen. Riskien arvioinnissa huomioidaan vallitseva turvallisuustilanne, kriiseihin varautuminen ja toimintaympäristön muutosennusteet kohdallisella varovaisuudella.

Riskienarviointipohjan täyttämiseen liittyvät koulutukset järjestetään erikseen. Riskien toteutuminen arvioidaan vähintään kerran vuodessa tilinpäätöksen yhteydessä. Talousarvion laadinnan yhteydessä toteutettavan riskienarvioinnin määräaika on 31.10.2023 mennessä. Hallintokuntien johtajat vastaavat riskienarvioinnin asianmukaisesta toteuttamisesta sekä riskienhallintakeinoista omalla vastuualueellaan.

7.4. Henkilöstösuunnittelu

Henkilöstösuunnitelmasta, joka pitää sisällään sekä lisäykset että vähennykset, on tehtävä erillinen, seuraavan ohjeen mukainen perusteltu esitys. Henkilöstösuunnitelmassa esitetään sekä suunnitelmakaudella lakkautettavat tehtävät, että mahdolliset lisäykset ja muutoksesta aiheutuva kustannusvaikutus. Määräaikaisista tehtävistä on myös tehtävä esitykset kustannusvaikutuksineen (**liite 4**).

Lisäksi huomioon täytyy ottaa valtuuston asettamat tavoitteet, lakien ja asetusten muutosten aiheuttamat mahdolliset mitoitussuunnitelmat ja palveluiden kysynnän muutokset. Muutosten yhteydessä on aidosti pyhädyttävä pohtimaan, voidaanko asiat tehdä uuden tilanteen edessä jotenkin toisin kuin ennen. Uuden määrärahan johdosta ei ainoa vaihtoehto välttämättä ole uuden tehtävän luominen.

Talousarviossa esitettävän kustannusvaikutuksen on perustuttava kokonaispalkkaan, jossa on huomioitu myös työnantajalle muodostuvat kustannukset. Talousarvion valmistelussa talousjohtaja ja johtoryhmä käsittelee talousarvion henkilöstösuunnitelman palkat ennen kunnanhallituksen talousarvioesitystä koskevaa päätöstä. Tarkoituksena on luoda paremmat edellytykset rekrytoinnin käynnistymiselle talousarvion hyväksymisen jälkeen.

Hallintosäännössä on määrätty, että kunnanhallitus päättää virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja virkanimikkeen muutoksista. Virkasuhteeseen ottava viranomainen päättää viran kelpoisuusvaatimuksista, jos niistä ei ole päätetty virkaa perustettaessa. Viran tai virkasuhteen julistaa haettavaksi virkasuhteeseen ottamisesta päättävä viranomainen. Kun virkasuhteeseen ottamisesta päättävä viranomainen on valtuusto, viran tai virkasuhteen julistaa kuitenkin haettavaksi kunnanhallitus. Viran/työsopimussuhteen perustamis- päätöksen valmisteluun liitetään tehtävän perustietolomake, joka on laadittu talousarviokäsittelyn aikana, sekä tva -tehtäväkuvaus.

7.5. Investoinnit

Investointeja ovat hankkeet, joiden verottomat kulut ylittävät 10 000 euroa. Tätä pienemmät hankinnat ja irtaimen omaisuuden ostot kuuluvat käyttötalouteen hankintakauden kuluksi. Investointien osalta on arvioitava myös mahdolliset vaikutukset käyttötalouteen (henkilöstölisäykset, kiinteistöjen ylläpito yms). Investoinneissa tulee huomioida investointiraja. Pienet peruskorjaushankkeet (vuosiremontit) sekä irtaimistohankinnat (< 10 000 euroa) katetaan käyttötaloudesta.

Suurempiin investointihankkeisiin on tehtävä erilliset investointisuunnitelmat, josta selviää hankkeen laatu, ajoitus ja kustannukset.

Valtuusto hyväksyy talousarvioesityksen investointisuunnitelman.

7.6. Investointisuunnitelman perustelut

Huomiota on kiinnitettävä erityisesti esitettävien investointien ajoitukseen ja kustannusten todenmukaisuuteen. Hankkeiden kokonaiskustannukset on tarkistettava vastaamaan olemassa olevia olosuhteita. Vaikutukset käyttötalouteen (menoihin ja tuloihin) esitetään perusteluissa.

Palvelualue on vastuussa investointiesityksensä kustannusarvion todenmukaisuudesta. Jos taloussuunnitelmaan jo hyväksytyn investoinnin kustannusarvio osoittautuu liian alhaiseksi, on vaarana hankkeen siirtyminen myöhäisemmille vuosille. Investointien kustannukset on esitettävä hankekohtaisesti.

7.7. Määrärahojen esittämistarkkuus

Määrärahat esitetään 100 euron tarkkuudella.

7.8. Esitysten palauttaminen

Lopulliset talousarvioesitykset tulee olla toimitettuna budjetointityöpajoissa annettavien ohjeiden mukaisesti **syyskuun 11. päivään mennessä**. Talousarvio laaditaan sillä tarkkuudella, että erillistä käyttösuunnitelmaa ei laadita.

Esitys on tehtävä ohjeessa esitetyssä muodossa.

Edellä annettuja määräaikoja tulee noudattaa. Käyttöoikeudet lukitaan määräajan päätyttyä.

Asiahallintajärjestelmä Dynastyyn on avattu valmiiksi diaarinumero vuoden 2024 talousarvion valmistelua varten. Sivistys- ja hyvinvointilautakunta sekä liikelaitosten johtokunta käyttävät seuraavaa diaarinumeroa ja otsikointia talousarvioehdotukseenne käsittelyssä: Dnro 501/2023 Talousarvio 2024.

Lautakuntien ja johtokuntien talousarvioesitysten käsittelyn aikataulu:

- Sivistyspalvelut, Sivistys- ja hyvinvointilautakunta 31.10.2023 mennessä
- Hyvinvointipalvelut, Sivistys- ja hyvinvointilautakunta 31.10.2023 mennessä
- Ruoka-, puhtaus- ja kiinteistöpalvelujen liikelaitos, Liikelaitosten johtokunta 31.10.2023 mennessä
- Kunnallistekniikka liikelaitos, Liikelaitosten johtokunta 31.10.2023 mennessä

Liite I. Strategiset tavoitteet ja mittarit

ELINVOIMAINEN KUNTAYMPÄRISTÖ

Tavoite	Mittari	Tavoite 2023	Tavoite 2025
Työpaikkojen ja yritysten määrä kasvaa	Uudet perustetut yritykset (kpl)	yli 70 yritystä	yli 70 yritystä / vuosi
	Vuokratut ja myydyt yritystontit (kpl)	yli 10 luovutettua tonttia	yli 10 tonttia / vuosi
	Yhteisöverotulojen kehitys	kasvu + 20 %	> 1,2 milj. €
Pohjois-Suomen paras työllisyysaste ja alle 25-vuotiaiden täystyöllisyys	Työttömyysaste	< 5,5 %	< 5 %
	Pitkäaikaistyöttömien määrä	< 35 henkilöä	< 30 henkilöä
	Nuorten työttömien määrä	< 30 henkilöä	0
	Kunnan osuus työmarkkinatuen kustannuksista	< 200 000 €	< 200 000 €
Liminka yhdeksi luonto- ja teemamatkailun kärki-kohteeksi Pohjois-Suomessa	Matkailun Masterplanin toteutumisaste	60 %	100 %
	Koulutusvientiryhmät Limingassa (kansainväliset ja kansalliset yöpyjät)	> 3-5 ryhmää/vuosi	> 24 ryhmää / vuosi
	Muut matkailuryhmät	> 3-5 ryhmää/vuosi	>24 ryhmää / vuosi
Pohjois-Suomen vetovoimaisin kuntabrändi	Sijoittuminen vetovoima -tutkimuksissa	Kolmen kärjessä Pohjois-Suomessa	Pohjois-Suomen vetovoimaisin

MAANKÄYTTÖ JA KUNTAKUVA

Tavoite	Mittari	Tavoite 2023	Tavoite 2025
Riittävä tonttitarjonta asukkaiden ja yritysten tarpeisiin	Tonttireservi (kaavallinen valmius)		
	- asuntotontit	120 kpl	120 kpl
	- yritystontit	20 kpl	20 kpl
	joista rakentamiskelpoiset tontit		
	- asuntotontit, kpl	60–70 kpl	60–70 kpl
	- yritystontit, kpl	10 kpl	10 kpl
Kunnan muuttotase on positiivinen	Muuttotase	Muuttotase positiivinen	Muuttotase positiivinen
Kuntakeskuksen veto-voima kasvaa	Liike-, toimitila- ja asuinrakentamisen kasvattaminen sekä tyhjien liiketilojen väheneminen kuntakeskuksessa. Kuntakeskuksen ja Tupoksen:		
	- asukasluku	+ 40 asukasta / vuosi	Kuntakeskuksen ja Tupoksen asukasluku ja työpaikkamäärä on merkittävästi vahvistunut
	- uudet yksityiset investointihankkeet	> 5 uudisrakennushanketta	
Saavutettavuus ja liikenneyhteydät paranevat	Joukkoliikenteen nousijamäärät	Käyttäjien määrä kasvaa	Käyttäjien määrä kasvaa
	Lähijunayhteys ja kaksoisraide	Lähijunaselvitys hyväksytty. kaksoisraiteen suunnittelua jatketaan 2023.	
	MAL-hankkeet	Kunnasta vähintään 1 hanke hyväksytty suunnitelmaan	2-3 toteutunut

HYVINVOIVAT KUNTALAISET

Tavoite	Mittari	Tavoite 2023	Tavoite 2025
Hyvinvointikertomuksen tavoitteiden toteuttaminen	Lasten ja nuorten vapaa-ajan liikkuminen	Tilanne paranee kouluterveyskyselyssä 2023	
Osallistumista ja yhteisöllisyyttä tukevat toimintamallit on otettu käyttöön	Kuntalaisten kokema hyvinvointi kuntalaiskyselyssä	65 % kuntalaisista arvioi hyvinvointinsa hyväksi tai erittäin hyväksi	
Liminka tunnetaan monipuolisena kulttuuri-, liikunta- ja tapahtumakuntana	Keskeisten tapahtumien kävijämäärät	Kävijämäärät kasvavat vuosittain	
	Virkistysalueiden kehittämissuunnitelma yhteistyössä eri toimijoiden kanssa	Rantakylän ja Ruutikan kaan virkistysalueiden masterplanin mukainen toimeenpano	
	Uusien lasten, nuorten ja perheiden tapahtumat	Kaksi uutta nuorten tapahtumaa vuoden 2023 aikana.	
	Limingan kulttuurin merkkihenkilöiden brändääminen (Ojanperä, Lampi, Tuori ja Krankka)	Suunnitelmatyö aloitettu.	

TALouden TASAPAINO JA JOHTAMINEN

Tavoite	Mittari	Tavoite 2023	Tavoite 2025
Kuntakonsernin talous on tasapainossa	Toimintakate	Toimintakatteen kasvu <=/	Toimintakatteen kasvu <=/
	Verorahoitus	verorahoituksen kasvu	verorahoituksen kasvu
	Investointien tulorahoitus %	Yli 60 %	Yli 80 %
	Konsernin lainamäärä € /asukas	< koko maan keskiarvo	< koko maan keskiarvo
	Vuosikate	Vuosikate kattaa poistot	Vuosikate kattaa poistot
Taseen ylijäämä	Taseessa on ylijäämää	Taseessa on ylijäämää	
Omistajaohjauksella toteutetaan kuntastrategiaa	Omistajapoliittisten linjausten toteutuminen	Tavoitteiden toteutuminen	Toimiva ja tehokas kuntakonserni
	Omistajaohjauskeskustelut	Vähintään 2 x / vuosi	

	Yhtiökohtaisten tavoitteiden toteutuminen	Tavoitteiden toteutuminen
Hyvinvoiva, osaava ja kehityshakuinen henkilöstö	Sairauspoissaolopäivät / työntekijä	Sairauspoissaolojen määrä < 15 pv/tt
	Keskimääräinen eläköitymisikä	> 64 vuotta
	Henkilöstökysely	Henkilöstön työhyvinvointi paranee
Oikea-aikainen, avoin ja monikanavainen viestintä	Julkaisujen määrä eri kanavissa	Jokainen yksikkö viestii toiminnastaan vähintään 1 x / viikko

Liite 2. Mallilomake talousarviotekstejä varten

”Hallintokunnan nimi” talousarvio vuodelle 2024 ja -suunnitelma vuosille 2025 – 2026

1. Palvelualueen yleistavoite

Yleiskuvaus hallintokunnan toiminnasta ja tulevasta toimintavuodesta 2024. Merkittävimmän hallintokunnan toimintaa koskevat muutokset.

2. Yleiskuvaus palvelualueen palveluista ja tarkoituksesta

Lyhyt yleiskuvaus, miten toiminta järjestetään talousarviovuoden aikana. Toimintasuunnitelma sisältää hallintokunnan eri toimialojen toimintasuunnitelman.

2.1 Toimintaympäristöanalyysi

Kuvaus hallintokunnan ja sen eri toimialojen toimintaympäristöjen kehittymisestä. Toimintaympäristöanalyysi sisältää olennaiset toimintaympäristön muutoksiin liittyvät tekijät, kuten toimintaa koskevat lakimuutokset ja muut viranomaisvaatimusten muutokset, palvelutarpeeseen vaikuttavat demografiset muutokset, palvelutuotannon kannalta olennaiset tuotteiden ja palveluiden saatavuuteen liittyvät muutokset, henkilöstön saatavuus jne.

2.2 Palveluiden järjestäminen ja keskeiset toimenpiteet toimintavuoden 2024 aikana

Kuvaus palveluiden järjestämistavasta, huomioiden oma ja ulkoinen palvelutuotanto.

2.3 Toiminnan kehittäminen

Toiminnan kehittämiseen liittyvät toimenpiteen taloussuunnittelukauden aikana. Kuvauksessa tulee eriyttää operatiivinen oman toiminnan kehittäminen ja kehittämishankkeisiin liittyvät kehittämistyö.

3. Talous

Taloussuunnitelma tehdään Opiferus taloussuunnittelujärjestelmässä. Talous -osiossa tehdään lyhyt analyysi talouden kehittymisestä suhteessa vuoden 2023 talousarvioon ja ennusteeseen. Analyysi sisältää selitteet olennaisista resursseihin vaikuttavista muutoksista.

4. Palvelualueen keskeiset muutokset ja toimenpiteet suunnitelmakaudella

Kuvaus talousarviosuunnitelmakauden 2024-2026 aikana suunnitelluista toimintaan kohdistuvista muutoksista ja kehittämistoimenpiteistä.

5. Toimintasuunnitelma

Kuvaus, miten palvelut tullaan tuottamaan taloussuunnittelukauden aikana. Toimintasuunnitelma pitää sisällään myös palveluiden järjestämissuunnitelman.

6. Henkilöstö ja koulutussuunnitelma

Sisältää liitteen 4. mukaiset tiedot.

Analyysi tarvittavan henkilöstön määrästä ja suunnitelma henkilöstön ammattitaidon ylläpitämiseen liittyvästä koulutustarpeesta 2024.

7. Riskienhallinta

Kuvaus hallintokunnan olennaisista riskeistä, perustuen riskienhallintatyökalun (Excel: Riskien arviointi – Hallintokunnan merkittävimmät riskit) määrittelyyn. Riskienhallinnassa kantaa otetaan hallintokunnan:

- Toimintaympäristöön liittyvät riskit
- Hallintomalliin ja johtamiseen liittyvät riskit
- Palvelujen kehittämiseen liittyvät riskit
- Toimintariskit
- Henkilöstöriskit
- Juridiset riskit
- Palvelutuotannon turvallisuuteen liittyvät riskit
- Toimitiloihin, koneisiin ja kalustoon liittyvät riskit
- Ympäristöriskit
- Talouden tasapainoon liittyvät riskit
- Rahoitusriskit

- Tulevaisuuden talouteen liittyvät riskit

Riskienhallintaa ei sisällytetä hallintokunnan lopullisiin/julkisiin talousarvioteksteihin, vaan ne koostetaan erilliseksi riskienhallintakatsaukseksi konsernihallinnon riskikartoituksessa.

Liite 4. Henkilöstösuunnitelma

Henkilöstömäärä 31.12.	2022	2023	2024	2025
Vakinaiset, lkm.				
Määräaikaiset, lkm				
Sijaiset, lkm				
Työllistetyt (vuoden aikana), lkm				
Henkilöstö yhteensä				

Eläkkeelle jäänti (tehtävä)	2023	2024	2025

Uudet vakinaiset virat/tehtävät	2023	2024	2025

Sijaistyövoiman tarve	2023	2024	2025
Tehtävä			

Työvoiman saatavuuden ongelma-alueet ja suunnitelmat osaamisen ja saatavuuden varmistamiseksi